

پیامد عدم آراستگی زوجین در تزلزل خانواده

کیما بابایی

چکیده

آراستگی یکی از مهم‌ترین و اساسی‌ترین اصول کلیدی در ابعاد فردی و اجتماعی است. آراستگی نه تنها جلوه‌ایی از نظم و هماهنگی در سیمای بیرونی است بلکه آیینه تمام نمای سلوک درونی و حرمت نهادن به خویشان و دیگران است. این فضیلت ارزشمند نه تنها به عنوان یک زینت فردی بلکه به عنوان عامل کلیدی در حفظ و ارتقای سلامت و پایداری نهاد خانواده نقش بسزایی ایفا می‌کند این خصیصه ارجمند بنیادی‌ترین اصل در تکوین شخصیت فردی و تعاملات اجتماعی به شمار می‌آید در این پژوهش به روش تحلیلی- توصیفی به بررسی مفهوم عدم آراستگی و مصادیق و همچنین آسیب‌های عدم رعایت این خصیصه اخلاقی بر زندگی مشترک پرداخته شده است و از آنجا که خانواده اصلی‌ترین و اساسی‌ترین رکن در جامعه است به جرأت می‌توان ادعا کرد با نهادینه شدن فرهنگ رعایت آراستگی در خانواده می‌توان به یک جامعه‌ی متعالی رسید با بررسی مطالب و منابع گوناگون در خصوص این موضوع یافته‌ها بر این است که عدم آراستگی در زندگی زوجین در ابعاد مختلفی از جمله استحمام نکردن به موقع، عدم رعایت بهداشت دهان و دندان و پوشیدن لباس‌های کهنه و مندرس تجلی می‌یابد و عدم رعایت این مصادیق آثار منفی مثل از بین رفتن الفت و محبت بین زوجین و از بین رفتن حرمت همسر و محیط گرم و بانشاط خانوادگی را به دنبال دارد زوجین با عدم رعایت این امر مهم پایه‌های زندگی مشترک را سست کرده و طراوت و شادابی آن را زایل می‌سازند.

کلید واژه: آراستگی، تزلزل خانواده، بهداشت فردی، روابط زوجین، زندگی زناشویی.

مقدمه

آراستگی به عنوان مصداق بارز اخلاقی و دینی، نقشی محوری در استحکام و تعالی روابط بین زوجین ایفا می‌کند توجه به آراستگی فردی نه تنها حائز اهمیت است بلکه نشان دهنده‌ی احترام و ارزشی است که طرفین برای یکدیگر قائل هستند بی‌توجهی به این امر ممن است به تدریج منجر به کاهش شور و هیجان در رابطه شده و تأثیر جبران ناپذیری بر روابط بین زوجین داشته باشد تلاش برای حفظ آراستگی سرمایه گذاری کوچکی است که می‌تواند بازدهی چشمگیری در تقویت پیوند زناشویی داشته باشد. آراستگی منطبق بر فطرت الهی و از دستورات اکید سرع مقدس است و انسان به اقتضای فطرت جویای پاکیزگی، زیبایی، تمیزی و آراستگی است و از ژولیدگی و پریشانی نفرت دارد.^۱ این موضوع از چنان اهمیتی برخوردار است که خداوند متعال در قرآن کریم می-فرماید: «إِنَّا زَيْنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِزِينَةِ الْكَوَاكِبِ؛ ما آسمان نزدیک (پایین) را با ستارگان آراستیم»^۲ بنابراین آیه زینت فی نفسہ امری پسندیده است لذا خداوند در خلقت آسمان‌ها و زمین از زینت استفاده نموده است.

در این تحقیق به روش تحلیلی- توصیفی و با ابزار فیش برداری از منابع کتابخانه‌ای و مقالات علمی، پژوهشی سعی دارد مصادیق مربوط به عدم آراستگی را مورد مطالعه‌ی دقیق قرار دهد. این موضوع در مقالات متعددی مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته است یکی از این منابع کتاب سه دلبری نوشته‌ی محمدتقی سبحانی‌نیا که در چهار فصل تدوین شده است و مهم‌ترین مقاله‌ای که در این تحقیق مورد استفاده قرار گرفته است، بررسی رابطه‌ی رضامندی زناشویی براساس معیارهای دینی نوشته جعفر جدیدی می‌باشد.

۱ - حسن، فضل، «بهداشت و آراستگی از دیدگاه معصومین»، پژوهشنامه‌ی متین، شماره ۷۳۴، سال ۱۴۰۰، ص ۶.

۲ - سوره‌ی صافات، آیه‌ی ۶.

مفهوم شناسی

آراستگی به معنای زیبایی، جمال و جلوه است، آراستن مصدر همین ماده به معنای آرایش کردن، مزین کردن، زیور کردن است همچنین به معنای منظم کردن و مرتب کردن نیز آمده است.^۱ آراستگی در دین اسلام هم شامل آراستگی ظاهری و جسمی می‌شود و هم آراستگی روحی و روانی در بعد آراستگی روحی و روانی توصیه‌های دینی و باید‌ها و نبایدهای احکام آن را می‌سازد در مورد آراستگی ظاهر همان بهداشت فردی است. عدم آراستگی به حالتی گفته می‌شود که فرد بهداشت فردی و جسمی و ظاهری خود را رعایت نکند.

جایگاه آراستگی در دین اسلام

در فرهنگ فارسی واژه‌ی آرایش و آراستگی در معنا و صورت‌های مختلفی آمده است: زیب و زینت کردن، زیور به خود گرفتن، خویشتن را ساختن، آذین کردن، خود را خوش‌نما ساختن و ...^۲ شریعت اسلامی، همواره زنان و مردان را توأماً به طهارت روح و آراستگی ظاهری فرا می‌خواند و هر فرد مسلمانی باید بکوشد ظاهری آراسته و مزین داشته باشد.^۳

فطرت آدمی همراه با دین مبین اسلام بر حس جمال طلبی و زیبادوستی و آراستگی صحنه گذاشته و خداوند نیز از بندگانش خواسته است که نسبت به آراستگی عنایت داشته باشند. قرآن کریم می‌فرماید: «ان الله جمیلٌ و یحبُّ الجمالَ فَاتَجَمَّلُ لِرَبِّی؛ خداوند باجمال است و زیبایی را دوست دارد و من به خاطر پروردگارم آراسته می‌شوند»^۴

۱ - آمنه خالقی فر، «آراستگی در سیره امام حسن عسکری (ع)»، دانش نامه علوم قرآن و حدیث، شماره ۱، سال ۱۳۹۹، ص ۲.

۲ - علی بلوکباشی، «آراستگی و پوشش»، معرفت، شماره ۶، ۱۳۹۸، ص ۳.

۳ - محمدتقی رکنی، احکام آراستگی ظاهری، ج ۱، زمزم هدایت، سال ۱۳۸۶، ص ۱۰.

۴ - سوره‌ی اعراف، آیه‌ی ۳۱.

رسول اکرم (ص) در این باره می‌فرمایند: همانا دین اسلام پاکیزه است، شما نیز پاکیزه باشید چرا که جز افراد پاکیزه کسی وارد بهشت نمی‌شود.^۱

مرحوم بحرانی نقل می‌کند که امام صادق (ع) لباس زیبایی پوشیده بود، عباد بن کثیر با حضرت برخورد کرد و لب به اعتراض گشود و گفت تو از خاندان نبوتی، پدرت (علی (ع)) اینگونه لباس نمی‌پوشید، لباس او بسیار ساده بود. چرا چنین لباس زیبایی به تن کرده‌ای؟ بهتر نبود لباس ساده‌تر و ارزان‌تری می‌پوشیدی؟ امام صادق (ع) فرمودند: «وای بر تو عباد! چه کسی حرام کرده است زینتهایی را که خداوند برای بندگانش آفریده و روزی‌های پاکیزه را؟ خداوند دوست دارد نعمتی را که به بنده‌ای عطا کرده است آن را بی‌کم و کاست در برش ببیند (یعنی دوست دارد که بنده‌اش به طور کامل از آن بهره بگیرد)»^۲

ابوایوب انصاری در باب اهمیت آراستگی ظاهری در زندگی پیامبر اکرم (ص) می‌گوید: شبی برای پیامبر اکرم (ص) غذایی همراه با سیر و پیاز آماده کردیم و به حضور آن حضرت بردیم. حضرت از آن غذا نخورد و آن را رد کرد، ما جای انگشتان آن حضرت را در آن غذا ندیدیم. من بی‌تابانه به حضور آن حضرت رفته و عرض کردم: پدر و مادرم به فدایت چرا از غذا نخوردی؟ و جای دست شما در آن غذا نبود تا با خوردن آن قسمت طلب برکت کنیم؟ در پاسخ فرمود: آری غذای امروز سیر داشت و چون من در اجتماع شرکت می‌کنم و مردم از نزدیک با من تماس می‌گیرند و با من سخن می‌گویند از خوردن آن غذا معذورم. از آن پس چنین غذایی برای پیامبر (ص) آماده نکرده‌ایم.^۳

این عمل نه تنها نشان دهنده‌ی رعایت بهداشت و آراستگی فردی و اجتماعی در ایشان بود بلکه درسی برای پیروانشان در زمینه‌ی اهمیت دادن به حقوق دیگران محسوب می‌شد.

۱ - علی اصغر الهامی نیا، اخلاق و تربیت اسلامی، ج ۱، تربیت، سال ۱۳۹۰، ص ۷۰.

۲ - ناصر مکارم شیرازی، گفتار معصومین، ج ۱، قم، مدرسه امام علی بن ابی طالب (ع)، سال ۱۳۸۷، ص ۸۶.

۳ - همان، ص ۸۸.

ایشان به پیروانشان آموختند که چگونه با رعایت ظرافت‌ها و جزئیات، فضای محترمانه برای همگان فراهم آورند ایشان الگویی بی‌بدیل در رعایت آراستگی، نظافت و احترام عمیق به حقوق دیگران هستند.

اسلام روی اصل آراستگی ظاهری تأکید کرده است. بنابراین باید توجه داشت اگر مسلمانی با وضع آشفته و ظاهری زشت و نامرتب در جامعه حاضر گردد به خصوص اگر از نظر شغلی، وابستگی به حکومت اسلامی داشته باشد وجود او یکی از وسایل تبلیغ علیه اسلام خواهد بود.^۱

از جمله شرایطی که برای انبیاء ذکر می‌کنند این است که صفاتی که باعث تنفر است در آنها نباشد به عنوان مثال نباید ژولیده و نامرتب باشند چون نقض غرض می‌شود چرا که خداوند نبی را برای جلب مردم فرستاده است و اگر ظاهری نامرتب داشته باشد مردم از او دوری می‌کنند از اینجا می‌فهمیم که چرا پیامبر به عطریات و وسایل خوش بو اهمیت می‌داد مقید به نظافت بود و مسواک می‌زد و زمانی که می‌خواست از خانه خارج شود خود را در ظرف آب نگاه می‌کرد.

۳- مصادیق عدم آراستگی

۳-۱) استحمام نکردن به موقع

واژه‌ی حمام عربی است، از ریشه‌ی (ح،م،م) و برگرفته از حمیم به معنای آب گرم، در زبان فارسی علاوه بر حمام واژه‌ی گرمابه نیز رایج است و لغات حمامی، حمامات و استحمام از این واژه- اند.^۲ در احادیث پیامبر اکرم (ص) و ائمه (ع) به موضوع استحمام از برخی جهات توجه شده است، از یک سو بر اهمیت و فضیلت استحمام تأکید شده و حمام خانه‌ی خوبی وصف شده است که هم گرمای آن آتش دوزخ را به یاد می‌آورد و هم آلودگی و شوخ را زایل می‌سازد^۳

۱ - محمد مقدس نیا، آداب معاشرت، ج ۱، قم، مرکز تحقیقات اسلامی، سال ۱۳۸۶، ص ۱۰۴.

۲ - اصغر کریمی، «حمام»، اسلام و مطالعات اجتماعی، شماره ۵، سال ۱۳۸۳، ص ۸.

۳ - اصغر کریمی، «بقچه»، معارف اسلامی، شماره ۵، سال ۱۳۹۳، ص ۱۶.

حال اگر زوجین با توجه به اهمیت بالای این مسئله نسبت به آن بی تفاوت باشند به مرور زمان صمیمیت و محبت بین آنها کاهش می یابد وقتی یکی از زوجین به ظاهر خود اهمیت نمی دهد ممکن است همسرش اینطور برداشت کند که همسرش به او و رابطه ی بینشان اهمیتی نمی دهد. این احساس بی توجهی می تواند سبب دلخوری و ایجاد فاصله ی عاطفی و کاهش محبت شود.^۱

۴-۲) از بین رفتن حرمت همسر

آراستگی زوجین در حفظ حرمت و احترام متقابل در زندگی زناشویی از اهمیت ویژه ای برخوردار است این آراستگی نه تنها بیانگر توجه به خود و همسر است بلکه موجب تقویت حرمت و عزت نفس در روابط زناشویی می شود قرآن کریم در این باره می فرماید: «وَعَاشِرُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ؛ و با آنان به صورتی شایسته و پسندیده رفتار کنید».^۲ این دستور الهی نشان می دهد که رعایت آراستگی و حفظ حرمت دو سویه، از اساس های مهم زندگی مشترک است که باعث تقویت کرامت هر دو طرف می شود.

این آراستگی اگر در چارچوب شرع باشد موجب می شود همسران نسبت به یک دیگر احترام بیشتری قائل شوند و از سهل انگاری و بی توجهی در روابط جلوگیری کند.^۳

حضرت علی (ع) در نهج البلاغه می فرماید: «الاحترام ركن العشرة؛ احترام پایه و اساس زندگی مشترک است»^۴

این کلام نشان می دهد هر اقدام که سبب افزایش حرمت بین زوجین شود از جمله آراستگی ظاهری بسیار ارزشمند و ضروری است.

۱ - جعفر جدیدی، «بررسی رابطه رضامندی زناشویی براساس معیارهای دینی»، نشریه روانشناسی و دین، شماره ۳، سال ۱۳۸۹، ص ۴.

۲ - سوره ی نساء، آیه ۱۹.

۳ - فاطمه باریکی، «نقش آراستگی در تقویت مسئولیت پذیری خانواده»، پژوهش های علوم اجتماعی، شماره ۱۲، ص ۴۵.

۴ - نهج البلاغه، خطبه ۱۶۶.

خانواده به عنوان اولین کانون تربیتی و اخلاقی نیازمند حفظ احترام و حرمت افراد است تا نسل‌های بعدی با ارزش‌های اخلاقی و دینی تربیت شوند گاهی زوجین با شهل انگاری نه تنها به روابط خود و بنیان خانواده ضربه می‌زنند بلکه بر نسل‌های بعدی اثر سوء می‌گذارند. اگر ویژگی‌های مثل آراستگی ظاهری در خانواده نهادینه شود موجب افزایش احترام، تقویت در پیوندها و ارتقای سلامت روانی همه‌ی اعضا می‌شود^۱

۴-۳) از بین رفتن محیط گرم و بانشاط خانوادگی

نقش آراستگی در ایجاد محیط گرم و بانشاط خانوادگی از موضوعات مهم و قابل توجه در آموزه‌های اسلامی است که تأثیر آن بر سلامت روان و ثبات خانواده کاملاً واضح و آشکار است. زمانی که زوجین به آراستگی ظاهری خود اهمیت دهند فضایی پر از محبت و نشاط و صمیمیت را تجربه می‌کنند که زمینه ساز رشد روحی آنها می‌باشد^۲. از منظر تربیتی، آراستگی زوجین نمادی از مسئولیت پذیری در نقش‌های مختلف است که تأثیر مستقیم بر رفتار و خلق و خوی زوجین دارد زوجین با حفظ آراستگی و پاکیزگی به عنوان الگویی بر فرزندان می‌باشند همچنین در خانواده‌هایی که زوجین اهل آراستگی و رسیدگی به خود باشند از رضایت بیشتری برخوردار هستند تعارضات کمتری دارند که این یکی از عوامل کلیدی در ایجاد فضای گرم و بانشاط خانوادگی می‌شود^۳.

۱ - زهرا نعمتی، «مفهوم شناسی آراستگی و تأثیر آن در حفظ حرمت خانواده»، تهران، انتشارات پژوهشگاه علوم انسانی، شماره ۸، سال ۱۳۹۶، ص ۶.

۲ - محمود نیکنام، «نقش آراستگی در ایجاد محیط گرم و بانشاط خانوادگی»، فصلنامه مطالعات خانواده، شماره ۴، سال ۱۳۹۰، ص ۷۷.

۳ - همان، ص ۹۵.

نتیجه گیری

آراستگی در زندگی، فراتر از یک ظاهر زیبا و مرتب بوده و نقش بنیادی و تأثیرگذار در روابط زوجین دارد. آراستگی زوجین فراتر از یک وظیفه‌ی فردی یک سرمایه گذاری هوشمندانه در راستای پایداری و سعادت خانواده است. توجه به جزئیات ظاهری نه تنها نشان دهنده احترام به خود و دیگران است بلکه به منزله‌ی سوختی برای شعله عشق و محبت عمل می‌کند و محیطی سرشار از احترام و نشاط را برای رشد و بالندگی اعضای خانواده فراهم می‌آورد بنابراین زوجین با درک عمیق این مسئولیت می‌توانند گامی مؤثر در جهت استحکام بخشیدن به بنای مقدس خانواده بردارند و از بروز پیامدهای ناگوار عدم آراستگی جلوگیری کنند.

فهرست منابع

* قرآن

* نهج البلاغه

۱. حسین انصاریان، عرفان اسلامی تفسیر مصباح الشریعه و مفتاح الحقیقه، ج ۴، دارالعرفان، سال ۱۳۸۶.
۲. علی اصغر الهامی نیا، اخلاق و تربیت اسلامی، ج ۱، پژوهشنامه متین، شماره ۱۶، سال ۱۳۷۸.
۳. جمعی از نویسندگان، دانشنامه‌ی امام علی (ع)، ج ۱، انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، سال ۱۳۹۹.
۴. محمدتقی رکنی، احکام آراستگی ظاهری، ج ۱، زمزم هدایت، سال ۱۳۸۶.
۵. پروانه سلطانی، حموم درمانی، ج ۱، تهران، سفیر اردهال، سال ۱۳۹۴.
۶. محمدتقی سبحانی نیا، سر دلبری، راهکارهای محبوبیت، قم، دارالحديث، سال ۱۳۹۳.
۷. شیخ محمد محمدی ری شهری، میزان الحکمه، ج ۳، دارالحديث، سال ۱۳۹۵.
۸. محمد مقدس نیا، آداب معاشرت، ج ۱، قم، مرکز تحقیقات اسلامی، سال ۱۳۸۶.
۹. ناصر مکارم شیرازی، گفتار معصومین، ج ۱، قم، مدرسه امام علی بن ابی طالب (ع)، سال ۱۳۸۷.

مقالات

۱. فاطمه باریکی، «نقش آراستگی در تقویت مسئولیت پذیری خانواده»، پژوهش‌های علوم اجتماعی، شماره ۱۲.
۲. علی بلوکباشی، «آراستگی و پوشش»، معرفت، شماره ۶، ۱۳۹۸.
۳. محمدرضا جباری، «آراستگی و زینت در سیره رسول الله (ص)»، اسفندیار، شماره ۱۸، سال ۱۳۸۷.

۴. جعفر جدیدی، «بررسی رابطه رضامندی زناشویی براساس معیارهای دینی»، نشریه روانشناسی و دین، شماره ۳، سال ۱۳۸۹.
۵. آمنه خالقی فر، «آراستگی در سیره امام حسن عسگری (ع)»، دانش نامه علوم قرآن و حدیث، شماره ۱، سال ۱۳۹۹.
۶. سید علی محمد سجادی، «حمام و استحمام»، کتاب ماه هنر، شماره ۵۷، ۵۸، سال ۱۳۸۲.
۷. حسن، فضل، «بهداشت و آراستگی از دیدگاه معصومین»، پژوهشنامه‌ی متین، شماره ۷۳۴، سال ۱۴۰۰.
۸. اصغر کریمی، «حمام»، اسلام و مطالعات اجتماعی، شماره ۵، سال ۱۳۸۳.
۹. اصغر کریمی، «بقچه»، معارف اسلامی، شماره ۵، سال ۱۳۹۳.
۱۰. زهرا نعمتی، «مفهوم شناسی آراستگی و تأثیر آن در حفظ حرمت خانواده»، تهران، انتشارات پژوهشگاه علوم انسانی، شماره ۸، سال ۱۳۹۶.
۱۱. محمود نیکنام، «نقش آراستگی در ایجاد محیط گرم و بانشاط خانوادگی»، فصلنامه مطالعات خانواده، شماره ۴، سال ۱۳۹۰.